

ЧИННИКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЗВО УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА НА ЕТАПІ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Тарасенко О. С.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти дослідження чинників конкурентоспроможності закладів вищої освіти України в умовах війни та на етапі післявоєнного відновлення.

Метою дослідження є визначення основних чинників формування конкурентоспроможності ЗВО в умовах війни та післявоєнному періоді.

Методи дослідження. При написанні статті було використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження та управління конкурентоспроможністю ЗВО.

Результати роботи. В процесі написання статті визначено, що повномасштабне вторгнення Російської Федерації на територію України докорінно змінило умови функціонування закладів вищої освіти (ЗВО), що вплинуло на їх конкурентоспроможність. Визначено, що одним із ключових у контексті відновлення України є питання забезпечення стійкого функціонування системи вищої освіти, що потребує відбудови частково пошкоджених або й взагалі знищених ЗВО. Проаналізовано, що станом на сьогодні в Україні повністю зруйновано 45 та пошкоджено 61 заклад вищої освіти. Акцентовано увагу на тому, що при вирішенні питань відновлення ЗВО є необхідність врахування кон'юнктури ринку та галузевих потреб у підготовці фахівців для конкретного сектора економіки певного регіону. Визначено, що конкурентоспроможність ЗВО – це здатність закладу вищої освіти ефективно конкурувати на освітньому ринку, забезпечуючи якісну освіту, відповідну потребам здобувачів вищої освіти і суспільства, за умови збереження стійкої популярності та привабливості; це комплексний процес, що вимагає зусиль з боку адміністрації університету, викладачів та здобувачів вищої освіти, а також ефективної співпраці із суспільством та бізнесом. Доведено, що для забезпечення конкурентоспроможності у післявоєнному періоді ЗВО повинні активно адаптуватися до нових реалій, вдосконалювати свої підходи до навчання та досліджень, запроваджувати нові технології та співпрацювати з різними секторами суспільства для досягнення успіху.

Галузь застосування результатів. Економіка, управління, вища освіта в Україні.

Висновки. В результаті написання статті визначено, що для забезпечення конкурентоспроможності ЗВО в післявоєнних умовах необхідне дотримання п'яти основних умов, серед яких: 1) розвиток вищої освіти на інноваційних засадах, що дозволить створити більш гнучке і результативне освітнє середовище та допоможе здобувачам вищої освіти адаптуватися до вимог сучасного бізнесу, сприяючи водночас забезпеченню високої конкурентоспроможності ЗВО; 2) підвищення якості досліджень завдяки збільшенню інвестицій у наукові дослідження та, як результат, сприяння розвитку нових технологій, вирішенню глобальних проблем та підвищенню рейтингу ЗВО; 3) співпраця у міжнародному контексті, що є важливим інструментом розвитку освіти, науки та технологій, які допомагають підвищувати рівень співпраці між країнами та забезпечують більш глибоке розуміння глобальних викликів і можливостей; 4) розвиток е-освіти, що передбачає використання електронних засобів, програм, платформ і ресурсів для навчання, незалежно від місця та часу; 5) поглиблення співпраці між ЗВО та бізнесом, що створює підґрунтя для підготовки конкурентоспроможних фахівців, сприяє розвитку та поширенню інновацій, забезпечує умови для зростання конкурентоспроможності ЗВО.

Ключові слова: освіта, заклади вищої освіти, здобувачі вищої освіти, конкурентоспроможність ЗВО, післявоєнне відновлення, технологічний розвиток, міжнародна конкуренція, якість навчання та досліджень, онлайн-освіта.

CURRENT STATE AND PROSPECTS OF THE DEVELOPMENT OF THE COMPETITIVENESS OF HIGHER EDUCATION'S INSTITUTIONS IN THE POST-WAR CONDITIONS

Tarasenko Oleksiy

The subject of the research is the theoretical and practical aspects of researching the factors of competitiveness of higher education institutions of Ukraine during the war and at the stage of post-war recovery.

The aim of the research is to determine the main factors of competitiveness of higher education institutions in the post-war period.

Research methods. In writing the article, general scientific and special methods of research and management of the competitiveness of higher education institutions were used.

Results of the investigation. In the course of writing the article, it is determined that the full-scale invasion of the Russian Federation into the territory of Ukraine has radically changed the conditions of functioning of higher education institutions (HEIs), which has affected their competitiveness. It is determined that one of the key issues in the context of Ukraine's recovery is the issue of ensuring the sustainable functioning of the higher education system, which requires the reconstruction of partially damaged or even destroyed higher education institutions. It is analyzed that as of today, 45 higher education institutions in Ukraine have been completely destroyed and 61 have been damaged. It is emphasized that when addressing the issues of restoring higher education institutions, it is necessary to take into account market conditions and sectoral needs for training specialists for a particular sector of the economy of a particular region. It is determined that the competitiveness of a higher education institution is the ability of a higher education institution to compete effectively in the educational market, providing quality education that meets the needs of higher education students and society, while maintaining sustainable popularity and attractiveness; this is a complex process that requires efforts on the part of the university administration, teachers and students, as well as effective cooperation with society and business. It is proved that in order to ensure competitiveness in the post-war period, higher education institutions must actively adapt to new realities, improve their approaches to teaching and research, introduce new technologies, and cooperate with various sectors of society to achieve success.

Scope of the results. Economics, management, higher education in Ukraine.

Conclusions. As a result of the article, it is determined that in order to ensure the competitiveness of higher education institutions in the post-war environment, five main conditions must be met, including 1) development of higher education on an innovative basis, which will create a more flexible and efficient educational environment and help higher education students to adapt to the requirements of modern business, while contributing to the high competitiveness of higher education institutions; 2) improving the quality of research by increasing investment in research and, as a result, promoting the development of new technologies, solving global problems and improving the ranking of higher education institutions; 3) cooperation in the international context, which is an important tool for the development of education, science and technology, helping to increase the level of cooperation between countries and provide a deeper understanding of global challenges and opportunities; 4) development of e-education, which involves the use of electronic tools, programs, platforms and resources for learning, regardless of place and time; 5) deepening cooperation between HEIs and business, which creates the basis for training competitive specialists, promotes the development and dissemination of innovations, and provides conditions for the growth of HEIs' competitiveness.

Keywords: education, institutions of higher education, students of higher education, competitiveness of higher education institutions, post-war recovery, technological development, international competition, quality of education and research, online education.

JEL Classification: O15, O33, I21, J62.

Вступ. Повномасштабне вторгнення Російської Федерації на територію України призвело до загострення вже існуючих та виникнення принципово нових освітніх, організаційних, технічних, фінансово-економічних та соціально-культурних проблем у сфері розвитку закладів вищої освіти, які позначилися як на доступності та якості освіти, так і на конкурентоспроможності ЗВО. Дослідження проблематики конкурентоспроможності ЗВО в післявоєнних умовах допоможе вирішити давно існуючі системні проблеми щодо зростання та підняття закладів вищої освіти на новий конкурентоспроможний рівень, оскільки саме якісна освіта є запорукою успішного майбутнього України, розвитку й утвердження самостійності й незалежності держави та збереження її освітньо-культурної спадщини.

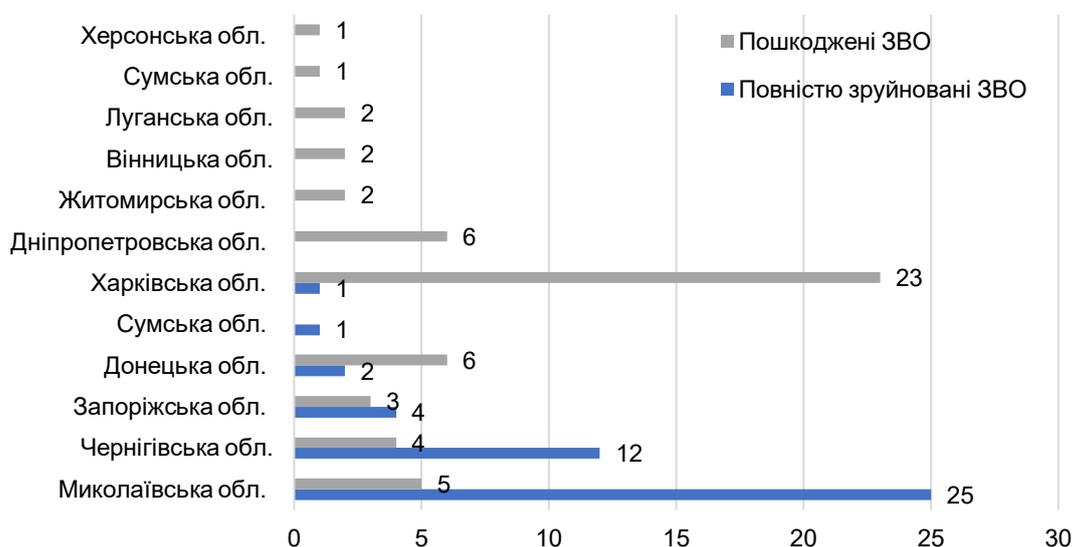
Одним із ключових у контексті відновлення України є питання налагодження функціонування системи вищої освіти, зокрема доцільність відбудови частково пошкоджених або й взагалі знищених ЗВО.

Оскільки конкурентоспроможність ЗВО та якість підготовки здобувачів вищої освіти є основоположними, базовими компонентами реформування освітньої сфери, то виникає об'єктивна необхідність розбудови та налагодження такої системи освіти, яка зможе забезпечити підготовку висококваліфікованих спеціалістів, що стануть рушійною силою переорієнтації усіх сфер суспільного та державного життя на формування й утвердження статусу України як держави європейського культурного, правового й освітнього простору.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Актуальні питання щодо якості освіти, а особливо ЗВО в контексті їх конкурентоспроможності, вже тривалий час перебувають у сфері наукових інтересів багатьох вчених, науковців та економістів, серед яких: А. Б. Бідюк, О. В. Вартанова, О. І. Василенко, О. В. Гатченко, О. Ю. Жукова, О. Є. Канаш, В. О. Карпенко, І. М. Кирчата, К. В. Ковтуненко, Н. С. Косар, С. О. Кузьмак, Н. В. Машошина, О. О. Мельниченко, В. Н. Парсяк, Г. М. Пурий, В. М. Пурихов, Т. А. Сулим, В. Є. Цема, І. Ю. Шевченко, О. М. Шершенюк, Л. В. Штефан та інші. Проте, повномасштабне вторгнення Російської Федерації на територію суверенної України докорінно змінило як сферу освіти, так і сам підхід до забезпечення конкурентоспроможності ЗВО в умовах війни, посилення міграційних процесів, зумовлених військовою агресією. Тому актуальність проблематики є достатньо вагомою і потребує подальшого глибинного дослідження.

Виклад основного матеріалу. Станом на сьогодні питанням відновлення зруйнованих ЗВО та всієї освітньої інфраструктури приділяється дуже багато уваги з урахуванням довоєнного курсу освітніх реформ. Про це свідчить шлях реформування освітньої галузі ще до початку повномасштабної військової агресії, який вказує на те, що українські ЗВО та сама система вищої освіти уже почали процеси оптимізації кількості ЗВО задля покращення ефективності їх діяльності та якості підготовки фахівців, результатом чого є реорганізація окремих ЗВО, зокрема їх об'єднання й укрупнення [8; 12; 15].

Особливу увагу слід приділити аналізу основних положень Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 рр., як ключовому документу у вирішенні проблем у освітній сфері. Даною Стратегією передбачено модернізацію й укрупнення ЗВО, а також підтримку дослідницьких університетів. Підтвердженням обрання такого курсу, серед іншого, є проєкт «Удосконалення вищої освіти в Україні заради результатів», яким передбачено надання додаткової підтримки тим державним ЗВО, які об'єднуються задля поліпшення умов для якісного викладання. При вирішенні питань відбудови пошкоджених та зруйнованих ЗВО (рис. 1) необхідно враховувати уже обраний та нормативно зафіксований курс розвитку освітньої сфери [8; 15-19].

Рисунок 1. Пошкодження та руйнування ЗВО через війну РФ проти України: регіональний аспект (узагальнено автором за даними [8-12])

Як показав аналіз інтерактивної карти Міністерства освіти і науки України, з 24 лютого 2022 року і до сьогоднішнього дня по всій території країни повністю зруйновано 45 та пошкоджено 61 заклад вищої освіти. При вирішенні питання відновлення ЗВО, очевидною є й необхідність врахування кон'юнктури ринку праці та галузевих потреб у підготовці фахівців для конкретного сектора економіки певного регіону. Зокрема, аналіз ситуації на ринку праці України свідчить, що сьогодні найбільш затребуваними в цілому є спеціалісти сфер переробної промисловості, торгівлі, сільського господарства, охорони

здоров'я, транспорту, оборони тощо. Не менш важливим критерієм, що має враховуватися при вирішенні питання щодо першочерговості відновлення ЗВО у певному регіоні, є демографічні показники й територіальний розподіл населення [13; 15; 18].

Особливої уваги потребує питання щодо підвищення конкурентоспроможності ЗВО в післявоєнних умовах. Так, конкурентоспроможність ЗВО нами було визначено як здатність закладу вищої освіти ефективно конкурувати на освітньому ринку, забезпечуючи якісну освіту, відповідну потребам здобувачів вищої освіти і суспільства, із збереженням стійкої популярності та привабливості для здобувачів. До основних чинників конкурентоспроможності ЗВО слід віднести такі, які узагальнено на рис. 2.

Рисунок 2. Ключові чинники конкурентоспроможності ЗВО України в координатах післявоєнного відновлення системи вищої освіти (узагальнено автором за даними [15-18])

Отже, забезпечення конкурентоспроможності ЗВО – це комплексний процес, що вимагає розробки системи заходів та їх реалізації на різних рівнях: на рівні управління вищою освітою, на рівні керівництва ЗВО, на рівні викладачів та здобувачів вищої освіти, а також налагодження ефективної співпраці з суспільством та бізнесом. Слід зазначити, що конкурентоспроможність ЗВО є важливою складовою розвитку освіти та національної економіки у післявоєнному періоді, що формується під впливом множини викликів та можливостей, серед яких: технологічний розвиток; міжнародна конкуренція; якість навчання та досліджень; адаптація до ринкових потреб; фінансування; ефективне управління; онлайн-освіта (табл. 1).

Таблиця 1. Заходи реагування ЗВО на прояв зовнішніх та внутрішніх чинників в контексті забезпечення конкурентоспроможності (узагальнено автором за даними [4-8])

Чинник	Сутність	Заходи реагування
Технологічний розвиток	Високі технології та інновації відіграють ключову роль у сучасному світі.	ЗВО повинні пристосовуватися до швидкого темпу технологічних змін, впроваджуючи сучасні методи навчання та досліджень.

Міжнародна конкуренція	Глобалізація освіти створює конкуренцію між ЗВО з різних країн.	ЗВО повинні залучати здобувачів вищої освіти та науковців з інших країн, а також розвивати міжнародні партнерства.
Якість навчання та досліджень	Конкурентоспроможність ЗВО визначається якістю навчання та дослідницькою активністю.	ЗВО повинні забезпечувати актуальність програм, високу якість викладання та створювати умови для наукових досліджень.
Адаптація до ринкових потреб	На ринку праці під впливом НТП та інших глобальних тенденцій відбувається зміна попиту та фахівців різних спеціальностей	ЗВО повинні адаптувати свої програми до потреб ринку праці, надаючи здобувачам вищої освіти навички та знання, які відповідають сучасним вимогам.
Рівень фінансування	Наявність фінансових ресурсів у достатніх обсягах є ключовим фактором для розвитку ЗВО.	Об'єднання зусиль ЗВО, держави та бізнесу через використання механізму державно-приватного партнерства для розвитку освітнього сектора з метою підвищення якості освіти та наукових досліджень, орієнтуючись на потреби економіки та суспільного розвитку країни
Ефективне управління	Для забезпечення конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг ЗВО впроваджують сучасні методи і технології у всіх сферах діяльності, що посилює їх конкурентні переваги.	Ефективне управління внутрішніми процесами ЗВО є важливим елементом підвищення конкурентоспроможності на засадах оптимізації витрат, підвищення якості освітніх послуг та їх диференціації
Онлайн-освіта	Пандемія COVID-19 підкреслила важливість онлайн-освіти.	ЗВО мають розвивати якісні платформи для дистанційного навчання та використовувати ці технології для залучення здобувачів вищої освіти.

Загалом, для забезпечення конкурентоспроможності у післявоєнному періоді ЗВО повинні активно адаптуватися до нових реалій, вдосконалювати свої підходи до навчання і досліджень, залучати нові технології та співпрацювати з різними сегментами суспільства для досягнення успіху.

Висновки. Отже, за результатами дослідження сучасного стану ЗВО нами було визначено, що кількість повністю зруйнованих та пошкоджених ЗВО на території України у період повномасштабної війни склала 106 закладів. Серед перспективних напрямів забезпечення конкурентоспроможності ЗВО в післявоєнних умовах було визначено, проаналізовано та сформовано п'ять основних груп заходів, а саме:

1. Інновації в освіті, які є ключовим фактором розвитку суспільства та підготовки нового покоління фахівців з урахуванням викликів сучасності. Стрімкий технологічний розвиток та зміни в суспільстві вимагають нових підходів до навчання і освіти, основними з яких визначено: технології в навчанні; персоналізоване та активне навчання; гейміфікація; міждисциплінарність; співпраця та глобальне навчання; навчання на основі проєктів; альтернативні методи оцінювання; лідерство та підприємництво; увага до розвитку громадянської свідомості та комунікативних навичок. Ці інновації спрямовані на створення більш гнучкого, захоплюючого та результативного освітнього простору, що допоможе здобувачам вищої освіти підготуватися до вимог сучасного світу і стати конкурентоспроможними на ринку праці.

2. Підвищення якості досліджень, яке досягається через збільшення інвестицій у наукові дослідження та призводить до розвитку нових технологій, сприятиме вирішенню глобальних проблем та підвищенню рейтингу ЗВО. Збільшення інвестицій у наукові дослідження може мати значний позитивний вплив на різні аспекти суспільства і науки, що проявляється в наступному: розвиток нових технологій; підвищення рейтингу ЗВО; залучення талановитих науковців; стимулювання інноваційного підприємництва. Усі ці елементи доцільно розглядати з позицій впливу на позитивний розвиток суспільства, зростання наукового потенціалу, покращення якості життя та підвищення рівня конкурентоспроможності ЗВО на міжнародному ринку освітніх послуг.

3. Глобальна співпраця. Розвиток міжнародних зв'язків і партнерств має важливе значення для сучасних ЗВО та рівня їх конкурентоспроможності, особливо в глобалізованому інформаційному суспільстві. Обмін знаннями та ресурсами між різними ЗВО сприяє взаємному збагаченню і підвищенню рівня якості освіти через такі похідні: обмін знаннями; обмін ресурсами; міжкультурний обмін; підвищення якості освіти; спільні дослідження та проєкти. Слід зазначити, що міжнародні зв'язки та партнерства є важливим інструментом для розвитку освіти, науки та технологій, які допомагають підвищувати рівень співпраці між країнами та забезпечують більш глибоке розуміння глобальних викликів і можливостей у площині зростання конкурентоспроможності вітчизняних ЗВО.

4. Розвиток е-освіти є важливою та актуальною темою в сучасному світі, особливо в контексті швидкого росту технологій та доступу до Інтернету. Е-освіта включає в себе використання електронних

засобів, програм, платформ і ресурсів для навчання, незалежно від місця та часу, що дозволяє зробити навчання більш гнучким і доступним, а саме: онлайн-курси та відкриті ресурси; масові відкриті онлайн-курси; дистанційна освіта; використання технологій у навчальному процесі; адаптивне навчання; оцінювання та звітність; глобальний доступ до знань; використання штучного інтелекту та аналітики.

5. Також ЗВО відіграють важливу роль у сприянні розвитку бізнесу, промисловості та інновацій. Поглиблення співпраці між ЗВО та бізнесом може відігравати значну роль у підготовці висококваліфікованих фахівців, які відповідають потребам сучасного ринку праці. Конкурентоспроможність ЗВО визначається при цьому здатністю надавати здобувачам вищої освіти такі можливості як: стажування та практика; проекти на замовлення; консультації від експертів; інкубатори та інноваційні центри; загальні дослідження; підготовка науковців для бізнесу; конференції та семінари. Загалом, поглиблення співпраці між ЗВО та бізнесом, запровадження дуальної освіти сприятиме підготовці конкурентоспроможних фахівців та, як результат, підвищенню рівня конкурентоспроможності закладів вищої освіти.

Підводячи підсумок, необхідно відзначити, що на сучасному етапі та в умовах післявоєнного періоду, ЗВО мають адаптуватися до динамічних змін у суспільстві, економіці та технологіях, зберігаючи і примножуючи свою унікальність, конкурентоспроможність та забезпечуючи якісну освіту і науковий розвиток.

Список використаних джерел:

1. Бідюк А. Рейтингування в оцінюванні конкурентоспроможності закладів вищої освіти. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2019. № 4. С. 95–108.
2. Вартанова О. В. Формування компетенції закладів вищої освіти як сучасної конкурентної переваги в умовах економіки знань. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки*. 2020. Вип. 56. С. 18-25.
3. Василенко О. І. Складові управління конкурентоспроможністю закладів аграрної вищої освіти. *Економіка та управління АПК*. 2022. № 1. С. 150-159.
4. Канаш О. Є., Жукова О. Ю., Парсяк В. Н. Заклади вищої освіти перед обличчям конкурентних викликів. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Економіка і управління*. 2021. Т. 32(71), № 2. С. 34-42.
5. Карпенко О., Гатченко В. Удосконалення системи мотивації праці у закладах вищої освіти з метою підвищення конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг. *Збірник наукових праць Державного університету інфраструктури та технологій. Серія : Економіка і управління*. 2019. Вип. 43-44. С. 79-86.
6. Кирчата І. М., Шершенюк О. М. Забезпечення конкурентоспроможності закладу вищої освіти в контексті соціальної відповідальності. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва*. 2020. № 1. С. 80-89.
7. Кирчата І. М., Шершенюк О. М. Соціальна відповідальність як складова інноваційного освітнього процесу та забезпечення конкурентоспроможності закладу вищої освіти. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва*. 2020. № 2. С. 66-75.
8. Косар Н. С., Кузьо Н. Є., Сулим Т. А. Дослідження конкурентоспроможності закладів вищої освіти: сутність та диференційований підхід до визначення. *Management and entrepreneurship in Ukraine: the stages of formation and problems of development*. 2020. Vol. 2, numb. 2. С. 53-62.
9. Кравченко Г., Лан Д. Організаційна культура як складник розвитку конкурентоспроможності закладу вищої освіти (з досвіду університетів провінції Сичуань, КНР). *Імідж сучасного педагога*. 2023. № 2. С. 42-48.
10. Кузьмак О. Впровадження та моніторинг стандартів якості у освітньому процесі, як інструмент стратегічного управління та забезпечення конкурентних позицій закладів вищої освіти. *Економічний форум*. 2022. № 1. С. 58-65.
11. Машошина Н. В., Пуріхов В. М., Ковтуненко К. В. Міжнародна конкурентоспроможність вітчизняних закладів вищої освіти: проблеми та перспективи забезпечення. *Економіка. Фінанси. Право*. 2021. № 6(2). С. 33-35.
12. Мельниченко О. Конкурентоспроможність закладів вищої освіти в Україні: освітологічний аспект. *Освітологія*. 2022. № 11. С. 18-26.
13. Петриченко Л. Чинники визначення конкурентоспроможності закладу вищої освіти в умовах глобалізації ринку освітніх послуг. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2023. Т. 11, № 1. С. 28-34.
14. Постоян Т. Г., Черненко І. В. Маркетингові стратегії у контексті конкурентоспроможності закладу вищої освіти. *Економіка харчової промисловості*. 2020. Т. 12, Вип. 3. С. 51-59.
15. Пурій Г. М., Кузнецова М. Б. Конкурентоспроможність закладів вищої освіти: сутність та основні фактори її забезпечення. *Економіка та держава*. 2020. № 10. С. 150-154.
16. Радогуз С., Нетецька Т. Академічна мобільність як фактор підвищення конкурентоздатності закладу вищої освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 29(3). С. 226-232.

17. Раєвнева О. В., Малишко Є. О., Бровко О. І., Чернишов В. В. Фактори конкурентоспроможності закладів вищої освіти України. *Бізнес Інформ*. 2020. № 12. С. 109-116.
18. Труніна І. М., Білик М. Ю. Управління конкурентоспроможністю закладів вищої освіти. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки*. 2020. Вип. 5. С. 197-206.
19. Шевченко І. Ю., Цема В. Є. Конкурентоспроможність закладу вищої освіти: есенціальна характеристика. *Економіка. Фінанси. Право*. 2021. № 2(1). С. 17-20.
20. Штефан Л. В. Інноваційне середовище сучасного закладу вищої освіти як об'єкт конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. 2019. № 62. С. 15-23.

References

1. Bidiuk, A. (2019). Reitynhuvannia v otsiniuvanni konkurentospromozhnosti zakladiv vyshchoi osvity [Rating in evaluating the competitiveness of institutions of higher education]. *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo – Foreign trade: economics, finance, law*, 4. 95-108 [in Ukr.].
2. Vartanova, O. V. (2020). Formuvannia kompetentsii zakladiv vyshchoi osvity yak suchasnoi konkurentnoi perevahy v umovakh ekonomiky znan [Formation of competence of higher education institutions as a modern competitive advantage in the conditions of the knowledge economy]. *Zbirnyk naukovykh prats Cherkaskoho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu – Collection of scientific works of the Cherkasy State Technological University. Series: Economic sciences*, 56. 18-25 [in Ukr.].
3. Vasylenko, O. I. (2022). Skladovi upravlinnia konkurentospromozhnistiu zakladiv ahrarnoi vyshchoi osvity [Components of management of competitiveness of institutions of agrarian higher education]. *Ekonomika ta upravlinnia APK – Economy and management of agriculture*, 1. 150-159 [in Ukr.].
4. Kanash, O. Ye., Zhukova, O. Yu., Parsiak, V. N. (2021). Zaklady vyshchoi osvity pered oblychchiam konkurentnykh vyklykiv [Institutions of higher education in the face of competitive challenges]. *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu imeni V. I. Vernadskoho – Scholarly notes of V. I. Vernadskyi Tavri National University. Series: Economics and management*, 32(71)/2. 34-42 [in Ukr.].
5. Karpenko, O., Hatchenko, V. (2019). Udoshkonalennia systemy motivatsii pratsi u zakladakh vyshchoi osvity z metoiu pidvyshchennia konkurentospromozhnosti na rynku osvitnikh posluh [Improvement of the labor motivation system in institutions of higher education in order to increase competitiveness in the market of educational services]. *Zbirnyk naukovykh prats Derzhavnoho universytetu infrastruktury ta tekhnolohii – Collection of scientific works of the State University of Infrastructure and Technologies. Series: Economics and management*, 43-44. 79-86 [in Ukr.].
6. Kyrchata, I. M., Shersheniuk, O. M. (2020). Zabezpechennia konkurento spromozhnosti zakladu vyshchoi osvity v konteksti sotsialnoi vidpovidalnosti [Ensuring the competitiveness of a higher education institution in the context of social responsibility]. *Problemy i perspektyvy rozvytku pidpriemnytstva – Problems and prospects for the development of entrepreneurship*, 1. 80-89 [in Ukr.].
7. Kyrchata, I. M., Shersheniuk, O. M. (2020). Sotsialna vidpovidalnist yak skladova innovatsiinoho osvitnoho protsesu ta zabezpechennia konkurentospromozhnosti zakladu vyshchoi osvity [Social responsibility as a component of the innovative educational process and ensuring the competitiveness of a higher education institution]. *Problemy i perspektyvy rozvytku pidpriemnytstva - Problems and prospects of entrepreneurship development*, 2. 66-75 [in Ukr.].
8. Kosar, N. S., Kuzo, N. Ye., Sulym, T. A. (2020). Doslidzhennia konkurentospromozhnosti zakladiv vyshchoi osvity: sutnist ta dyferentsiiovanyi pidkhid do vyznachennia [Research on the competitiveness of higher education institutions: essence and differentiated approach to definition]. *Management and entrepreneurship in Ukraine: the stages of formation and problems of development*, 2/2. 53-62 [in Ukr.].
9. Kravchenko, H., Lan, D. (2023). Orhanizatsiina kultura yak skladnyk rozvytku konkurentospromozhnosti zakladu vyshchoi osvity (z dosvidu universytetiv provintsii Sychuan, KNR [Organizational culture as a component of the development of the competitiveness of a higher education institution (from the experience of universities in Sichuan Province, PRC)]. *Imidzh suchasnoho pedahoha – Image of a modern teacher*, 2. 42-48 [in Ukr.].
10. Kuzmak, O. (2022). Vprovadzhennia ta monitorynh standartiv yakosti u osvitnomu protsesi, yak instrument stratehichnoho upravlinnia ta zabezpechennia konkurentnykh pozytsii zakladiv vyshchoi osvity [Implementation and monitoring of quality standards in the educational process as a tool for strategic management and ensuring competitive positions of higher education institutions]. *Ekonomichnyi forum – Economic Forum*, 1. 58-65 [in Ukr.].
11. Mashoshyna, N. V., Purikhov, V. M., Kovtunenka, K. V. (2021). Mizhnarodna konkurentospromozhnist vitchyznianskykh zakladiv vyshchoi osvity: problemy ta perspektyvy zabezpechennia [International competitiveness of domestic institutions of higher education: problems and prospects of provision]. *Ekonomika. Finansy. Pravo – Economics. Finances. Right*, 6(2). 33-35 [in Ukr.].

12. Melnychenko, O. (2022). Konkurentospromozhnist zakladiv vyshchoi osvity v Ukraini: osvitolohichni aspekt [Competitiveness of institutions of higher education in Ukraine: educational aspect]. *Osvitohiia – Education*, 11. 18-26 [in Ukr].
13. Petrychenko, L. Chynnyky vyznachennia konkurentospromozhnosti zakladu vyshchoi osvity v umovakh hlobalizatsii rynku osvity posluh [Factors determining the competitiveness of a higher education institution in the conditions of globalization of the educational services market]. *Osvita. Innovatyka. Praktyka – Education. Innovation. Practice*, 11/1. P. 28-34 [in Ukr.].
14. Postoian, T. H., Chernenko, I. V. (2020). Marketynhovi stratehii u konteksti konkurentospromozhnosti zakladu vyshchoi osvity [Marketing strategies in the context of competitiveness of a higher education institution]. *Ekonomika kharchovoi promyslovosti – Economics of food industry*, 12/3. P. 51-59 [in Ukr.].
15. Purii, H. M., Kuznietsova, M. B. (2020). Konkurentospromozhnist zakladiv vyshchoi osvity: sutnist ta osnovni faktory yii zabezpechennia [Competitiveness of institutions of higher education: essence and main factors of its provision]. *Ekonomika ta derzhava – Economy and state*, 10. 150-154 [in Ukr.].
16. Radohuz, S., Netetska, T. (2020). Akademichna mobilnist yak faktor pidvyshchennia konkurentozdatnosti zakladu vyshchoi osvity [Academic mobility as a factor in increasing the competitiveness of a higher education institution]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk – Current issues of humanitarian sciences*, 29(3). 226-232 [in Ukr.].
17. Raievnieva, O. V., Malysko, Ye. O., Brovko, O. I., Chernyshov, V. V. (2020). Faktory konkurentospromozhnosti zakladiv vyshchoi osvity Ukrainy [Factors of competitiveness of higher education institutions of Ukraine]. *Biznes Inform – Business Inform*, 12. 109-116 [in Ukr.].
18. Trunina, I. M., Bilyk, M. Yu. (2020). Upravlinnia konkurentospromozhnistiu zakladiv vyshchoi osvity [Management of the competitiveness of institutions of higher education]. *Tsentrlnoukrainskyi naukovyi visnyk – Central Ukrainian Scientific Bulletin. Economic sciences*, 5. 197-206 [in Ukr.].
19. Shevchenko, I. Yu., Tsema, V. Ye. (2021). Konkurentospromozhnist zakladu vyshchoi osvity: esentsialna kharakterystyka [Competitiveness of a higher education institution: essential characteristics]. *Ekonomika. Finansy. Pravo – Economics. Finances. Right*, 2(1). 17-20 [in Ukr.].
20. Shtefan, L. V. (2019). Innovatsiine seredovyshche suchasnoho zakladu vyshchoi osvity yak ob'iekt konkurentospromozhnosti na rynku osvity posluh [Innovative environment of a modern institution of higher education as an object of competitiveness in the market of educational services]. *Problemy inzhenerno-pedahohichnoi osvity – Problems of engineering and pedagogical education*, 62. 15-23 [in Ukr.].

ДАНІ ПРО АВТОРА

Олексій Тарасенко,

докторант кафедри Смарт-економіки, кандидат економічних наук,
Київський національний університет технологій та дизайну,
01011 Київ, вул. Мала Шияновська (Немировича-Данченка), 2
e-mail: irataras@ukr.net

DATA ABOUT THE AUTHOR

Oleksiy Tarasenko,

doctoral student of the Department of Smart Economics, Ph.D. in Economics,
Kyiv National University of Technologies and Design,
Mala Shyianovska (Nemyrovycha-Danchenka) Street, 2
Kyiv 01011, Ukraine
e-mail: irataras@ukr.net